

ostatní formality jsou zbytečné, ježto jsou zahrnuty v samém pojmu veř. notářského úřadu. — Takto urychlené ověřování bude ve prospěch notářské praxe a hlavně ve prospěch stran.

Mukačevo, dne 30. září 1927.

JUC. Ferd. Vojtík, kand. not.:

Právní struktura a modality smlouvy adopční.

Marginální rubrika u § 179 obč. zákona řadí adopci mezi svazky »obdobné právnímu poměru mezi rodiči a dětmi«, právě tak, jako schovanství. (§ 185 o. z.)

Nejde tedy při obou těchto právních institucích o poměr přirozený, nýbrž umělý.

Adopce zakládá však poměr daleko užší a poměru mezi rodiči a dětmi bližší než pouhé schovanství. Vznikají některé důležité právní účinky založené adopcí ipso iure a nemohou ani úmlouvou stran býti vyloučeny. (§ 182 o. z., § 19 nov. I.)

Oproti tomu přijetí do schovanství není vůbec vázáno nějakou formou; a i tam, kde strany chtějí o tom učiniti smlouvu, podléhá tato soudnímu schválení jen v případě, jednalo-li by se o zkrácení práv schovancových, neb o uložení mu zvláštních závazků. (§ 186 o. z. 2. věta.)

Adopční poměr lze založiti pouze smlouvou mezi osvojitelem a osvojenem a to buď smlouvou písemnou, neb učiněnou na soudě. Zvláštních formálností zákon nežadá, kromě smlouvy. Pouhá ústní dohoda mezi stranami byla by právně nicotnou.

Na aktivní subjekty smlouvy adopční klade zákon několik požadavků; adoptovati mohou pouze osoby, které slavnostně neslíbily, že nevstoupí v manželství a jež nemají vlastních manželských descendentů. (§ 179 o. z.) Překážku vidí tedy zákon pouze ve slavnostní slibu, nevstoupiti v manželství, nikoli tedy již pouze v příslušnosti ke stavu kněžskému nebo řeholnímu; zákon má patrně na mysli jen slavnostní sliby tak zv. professů některých přísných řádů řeholních — případ to, který v praxi sotva kdy dojde svého řešení. Modifikováno bude toto — vzhledem k dnešní demokratické ústavě státní — málo praktické ustanovení zákona jistě i tehdy, až bude zákonně upraven poměr církve ke státu. Je vůbec snahou revisorů obč. zákona, aby vlivy prvků etických a náboženských na strohá ustanovení zákonná byly co nejmenší, neboť tyto vztahy k externím projevům vůle lidské zákony regulovati nelze.

De lege ferenda bylo by žádoucí, aby i tato otázka byla řešena zásadně ve smyslu nepřípustnosti ingerence církevní autority v práva státu, resp. ve všeobecná práva občanská, jejich výkon je státem garantován, tak jako modifikovala manželská novela ingerenci církevní autority co do otázky platnosti smlouvy manželské pro překážky, státem neuznávané.

Že osoba, která sama má již manželské descendenty, adoptovati nemůže, je samozřejmou podmínkou smlouvy adopční. Slovo »dětí« § 179 o. z. sluší ovšem vykládati extensive ve smyslu § 42 o. z. na všechny manželské descendenty bez rozdílu stupně, tedy i na vnuky a pravnučky dětí dosud žijících. Nesporně bude překážkou adopce i dítě dosud nezrozené, pokud v čase, kdy smlouva adopční má býti uzavřena, je alespoň zplozeno,

tedy nasciturus. (Krainz, § 453, Stubenrauch, str. 469.) Nepřípustna je tedy adopce vlastního vnuka nebo vnučky. (Rozh. ze dne 10. dubna 1906, Slg. IX, 3383.)

Přípustna je proti tomu adopce jediného vnuka předemřelého dítěte dědem — je-li ovšem tento vnuk skutečně jediný.

Kdyby zde byli vnukové dva, nutno adoptovati buď oba nebo žádného z nich. Předpokladem zůstane ovšem, že jde o vnuky předemřelého dítěte. Ratio legis je ta, aby kromě osoby, jež má býti adoptována, nebyl zde ještě jiný manželský descendent, jehož práva mohla by býti adoptandem zkrácena. Zřetelem k §§ 160—162 a 753 obč. zákona nutno přípustnost adopce rozšířiti i na děti legitimované.

Otázka, jež zavdává podnět k četným úvahám co do právní konstrukce jejího řešení a i po stránce psychologické, je otázka věku adoptantova. Občanský zákon upravil v § 180 původního znění z r. 1811 tuto otázku tak, že stanovil co do stáří adoptantova hranici dokonaného 50. roku věku, jako podmínku aktivní způsobilosti k adopci; § 18 novely I. z r. 1914 snížil ji na dokonaný 40. rok věku.

Není ani nezajímavé, že I. novela zasáhla do původního znění § 180 o. z. pouze v otázce věku adoptantova, kdežto hranici věku osoby, jež má býti adoptována ponechala bez změny: adoptandus musí býti alespoň o 18 let mladší než osvojitel.

Není příčiny domnívati se, že by zákon přiznával aktivní způsobilost adoptovati osobám, o nichž vzhledem k jejich stáří nelze očekávati, že by mohly ještě zploditi resp. zroditi vlastní manželské descendenty. Byl by také smělou právní domněnkou předpoklad, že osoby starší 50ti let nejsou schopny zploditi děti. Domněnku tuto ostatně vyvrací sám dv. dekret z 21. dubna 1820 č. 1659 sb. z. s.: dosáhl-li adoptant 50 roků (podle původního ustanovení § 180 o. z.), není ani možnost, že by mohl míti ještě vlastní děti, adopci na překážku. (Jak z dřívějších vývodů plyne, nesmí se ovšem jednat v tomto případě ani o nascitura; míněna jest pouze možnost zplodění dítěte, mluví-li pro ni všechny předpoklady fyziologické.) —

Oproti tomu však ani dříve se vyskytnuvší impotentia (ať generandi, ať coeundi), neosvobozuje adoptanta od zákonem ustanovené hranice věkové. (Krainz, § 453 str. 505.) Při tom, jak řečeno, nebylo ani I. novelou změněno ničeho na požadavku rozdílu stáří mezi osvojitelem a osvojenem, to jest nejméně 18 let. Odůvodnění těchto požadavků co do stáří adoptandova i co do rozdílu věku mezi tímto a adoptantem sluší proto spíše hledati v římské paroemii: adoptio imitatur naturam. (J. de adopt. I. 11. § 4.) Dokonalé imitatio naturae vyhovuje ovšem § 180 o. z. ve znění upraveném § 18 I. nov. z roku 1914 daleko lépe, než původní znění tohoto paragrafu před novelou. Vzhledem k ustanovením zák. ze dne 23. VII. 1919 č. 447 sb. z. a nař. jímž upraven byl § 21 obč. zák. snížením věku nezletilosti ze 24. na 21. rok a srovnáním tohoto § po úpravě cit. zákonem provedené s novelisovaným § 180 o. z., lze dospěti cestou čistě matematickou k tomu, že imitatio naturae jest zde řešena dokonaleji, než původním § 180 obč. zák. z roku 1811.

Tím, že věk nezletilosti snížen byl na rok 21., a že tímto rokem počínaje možno uzavřiti smlouvu manželskou zcela svobodně a bez ingerence soudní neb úřadu poručenského — pokud ovšem zde není jiné zákonné

překážky — dospějeme snadným výpočtem ke věkové hranici, požadované zákonem pro adoptanta. Ožení neb vdá-li se osoba 21letá, možno za normálních okolností počítati v jejím 22. roce se zrozením dítěte; nežli toto dosáhne 18. roku věku, bude jeho rodič 40 let star (21 + 1 + 18). Adoptuje-li tedy osoba 40letá osobu 18letou jest zde dokonalá imitatio naturae ve smyslu nynějšího § 180 o. z. To je ovšem ideální předpoklad, že podmínkám adopce bude vyhověno v krajních mezích věku zákonem stanovených; neboť i zde nastane modifikace ať dřívějším, ať pozdějším sňatkem. Že větší rozpětí těchto hranic nemůže býti adopci na překážku jest samozřejmo.

Význam římské paroemie »adoptio naturam imitatur« byl ovšem ještě v tom smyslu užší, že adoptovati mohl pouze muž jako zploditel. Teprve Diokletianem dovolena byla adopce i ženám »in solatium liberorum amissorum«. I římské právo vyžadovalo však věkový rozdíl mezi adoptantem a adoptátem alespoň o plena pubertas, to jest 18 let.

Pokud se týče zákonných ustanovení o adopci zamýšlené jedním z manželů (sc. má-li jeden z manželů úmysl někoho adoptovati), nutno podotknouti, že původní § 180 o. z. (před I. novelou) neměl o tom vůbec žádných ustanovení. Shora již citovaný dv. dekret z 21. IV. 1820 č. 1659 sb. z. s. připouštěl i jednostrannou adopci jedním z manželů, vyžaduje pouze, aby »adoptující manžel vykazoval zákonitý věk a neměl v čase zamýšlené adopce žádných manželských dětí, při čemž eventuelní možnost míti ještě vlastní děti nemůže býti adopci na překážku.« Ze znění 2. věty § 755 obč. zák. dovozuje pak Schey (Manzovo vydání obč. zák. z r. 1922, pozn. u § 180), že i jednostranná adopce jedním z manželů jest přípustna.

Teprve § 13 I. novely ujasnil tento stav ustanovením, že »manžel může pouze se svolením druhého manžela dítě osvojiti nebo býti za vlastní přijat. Svolení toho není třeba, byl-li tento manžel prohlášen za zbavena svéprávnosti, nebo je nezávěsný, nebo bylo-li manželství rozvedeno«. (Nynější § 180 o. z., § 18 nov. I., Svoboda: »Základy«, rodinné právo str. 70, ad 5., Krčmář: »Právo rodinné« 1923 str. 66.)

Podle dnešního právního stavu jeví se tedy ustanovení 2. věty § 755 obč. zák. jako superfluum; nedal-li jeden z manželů k adopci svolení, je tato neplatnou a nějaké ustanovení o zákonném dědickém právu po nesvolivším manželé nemá tudíž ani místa.

Co do pasivních subjektů smlouvy adopční sluší, kromě zmíněné již hranice věkové rozeznávat, jde-li o osobu zletilou, nebo nezletilou. Při tom platí zásada, ať jde o osobu zletilou nebo nezletilou: je-li dosud na živu její manželský otec, je vždy zapotřebí jeho svolení. Nemá-li zletilý již otce, může v poměr adopční vstoupiti o vlastní vůli (§ 181 o. z.). V tomto případě — jde-li o zletilého a svolení je dáno — stačí předložiti smlouvu adopční příslušnému soudu jen ku potvrzení. —

Soudnímu schválení podléhá oproti tomu jen osvojení osob nezletilých. Nemá-li již nezletilý manželského otce, třeba svolení matky, poručníka a poručenského soudu. Věcná a místní příslušnost soudní ve věcech adopčních upravena je nyní § 113 j. n.; jím nahrazen také nyní zrušený § 259 nesp. pat. Jde-li tudíž o potvrzení smlouvy adopční osob svéprávných, je příslušný

okresní soud, u něhož osvojitel má svůj obecný soud ve věcech sporných. (Věstník min. sprav. 285/1904.) Schválení adopční smlouvy, týkající se nezletilce, uděluje sborový soud I. stolice příslušný podle § 109 j. n.

Při tom všeobecnou podmínkou povolení adopce je, aby tato byla nezletilci vůbec ku prospěchu a pro něho výhodná.

Podle výnosu min. sprav. ze dne 16. prosince 1859 č. 19.317 nutno doručiti povolení osvojení příslušnému zemskému úřadu politickému k vyznačení v matrice.

Podstatným a přímým účinkem smlouvy adopční je, že osvojenec obdrží jméno osvojitelovo (§ 182 o. z.). Bylo-li smlouveno, že osvojenec připojí ke svému jménu jméno osvojitelovo, užívá odtud jmen obou. (Co do seškupení obou jmen srv. rozh. nejv. s. z 10. X. 1905/171, podle něhož jméno adopci nabyté připojuje se za rodné jméno osvojenecovo.)

Stanovení tohoto jména je také podstatným obsahem smlouvy adopční. (Pro praxi srov. vzor č. 277 v Novákové »Sběrce« II. vyd. 1927.)

Druhým neméně důležitým účinkem smlouvy adopční je, že osvojení zakládá právní poměr pouze mezi osvojitelem a osvojenecem, nikoliv však mezi osobami třetími.

Pokud se obsah smlouvy adopční nedotýká těchto dvou právních účinků, může být stanoven vůlí stran. (§ 184 obč. zák.)

Nároků na dědictví při zákonné posloupnosti mají osvojenec pouze po svém osvojiteli, nikoliv po jeho příbuzných. (§ 755 o. z.) Po svých přirozených rodičích a příbuzných podrží osvojenec neztenčené právo dědické i přes poměr adopční. (§ 755 o. z. 3. věta.) Oproti tomu nemají osvojitelé vůbec zákonného práva dědického po dětech adoptovaných; jmění těchto připadne po jejich smrti příbuzným osvojenec podle zákonné posloupnosti. (§ 755 o. z. i. f.) Ratio legis je patrně ta, aby poměru adopčního nebylo zneužíváno k účelům zjištným pro očekávané snad dědictví zámožného adoptáta.

Zbývalo by ještě snad dotknouti se otázky adopce dětí nemanželských. Právo římské adopci dětí nemanželských nedopouštělo s odůvodněním, že může býti žádáno za jejich legitimaci. Na tomto stanovisku stál ještě dv. dekret z 28. ledna 1816 č. 1206 sb. z. s., podle protokolu z 11. prosince 1815 z toho důvodu, aby zamezena byla adopce dětí narozených z cizoložství. (Krainz § 453, str. 505 sub e.) Svůj dlouhý život děkuje toto ustanovení patrně vlivům práva kanonického, tak jako většina tíživých právních norem z oboru práva rodinného a manželského. Zrušen byl teprve § 20, I. nov. k obč. zákonu z roku 1914. Naše právo dovoluje tedy i adopci vlastních dětí nemanželských — ovšem se zachováním všech ostatních zákonných podmínek adopce — ač do zákonného textu výslovné ustanovení o tom poято nebylo.

Poznámk a. Ústavně-právní výborem NS v roce 1924 vypracovaný návrh zákona adopčního, který v dohledné době dojde snad svého uzákonění a o němž bude pojednáno v čísle příštím, přináší některé pronikavé změny. Hlavním účelem jeho je odstranění právního dualismu v otázce smlouvy adopční, který dosud panuje v zemích historických a v území dříve platného práva uherského. I když pak některá zákonná ustanovení zde uvedená stanou se obsolentními, dojde snad toto pojednání přece svého účelu, neboť srovnáním obou zákonných textů vynikne lépe rozdíl mezi zněním novým a starým.

(Dokončení.)